

Зібцева О. В.

УДК 712.4(477)

**ДИНАМІКА ПЛОЩ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ
УКРАЇНИ****О. В. ЗІБЦЕВА**, кандидат сільськогосподарських наук,*Національний університет біоресурсів і природокористування**E-mail: stplut2017@gmail.com*

***Анотація.** Досліджено питому частку і динаміку площ зелених насаджень населених пунктів як загалом, так і окремих категорій – міських лісів, зелених насаджень загального користування, обмеженого користування і спеціального призначення в цілому по Україні, а також в розрізі адміністративних областей. Робота виконана на основі даних статистичної звітності «Зелене господарство» за 2012 – 2014 роки.*

Упродовж 2013 року загальна площа зелених насаджень в Україні зменшилася на 27,2 тис. га. У 2014 році всі категорії зелених насаджень знизили свої площі порівняно до 2012 року. В розрізі адміністративних областей максимальною загальною площею всіх зелених насаджень і зелених насаджень загального користування відзначалася Луганська область, на яку у 2013 році припадало 29,9 % всіх насаджень загального користування в Україні. Найменше (0,2-0,3 %) зелених насаджень загального користування зосереджено у Закарпатській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській і Чернівецькій областях. Зелені насадження обмеженого користування більше поширені у Донецькій і Дніпропетровській областях (відповідно 19,2 і 14,1 %). Найбільша кількість зелених насаджень спеціального призначення зосереджена у Дніпропетровській, Донецькій і Одеській областях (відповідно 20; 17,2 і 10,4 % від їх загальної кількості в Україні).

***Ключові слова:** площа, зелені насадження загального користування, обмеженого користування, спеціального призначення, міські ліси*

На думку науковців, кардинальних позитивних змін у сфері озеленення упродовж останніх десятиліть не відбулося, наразі відсутні достовірні й повні дані статистичної звітності [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міські зелені насадження розглядаються як важлива складова стійкого розвитку міст, яка забезпечує цілий ряд переваг як на національному, так і на місцевому рівні [1, 5, 6]. Зелені насадження допомагають визначити і підтримувати ідентичність міст, сприяти їх

Зібцева О. В.

конкурентоздатності, підвищити їх привабливість та якість міського життя. Забезпеченість зеленими насадженнями Європейських міст коливається від 2,7 м² у Стамбулі і 11,8 у Сараєво до 118,2 у Марселі, 4614,8 у Малазі. Як головний принцип озеленення населених місць висувається принцип рівномірності [2, 6].

За експертними даними, за останні 5 років в Україні площа всіх видів міських зелених насаджень у середньому зросла в 3 рази, а в містах і промислових центрах Донбасу і Придніпров'я – в 5 разів [3]. Виникла ідея підтвердити або спростувати дане ствердження шляхом аналізу статистичних даних.

Мета дослідження – визначити реальну ситуацію щодо кількості зелених насаджень населених місць в розрізі адміністративних областей України та їх динаміку для подальшого використання у регіональному ландшафтному плануванні.

Матеріали і методика дослідження. Для аналізу динаміки площ міських зелених насаджень були використані матеріали загальнодоступних форм державної статистичної звітності «Зелене господарство» за 2012 –2014 рр., а також статистичні дані щодо кількості населення у розрізі адміністративних областей (без м. Києва). За загальноприйнятими методиками розраховувалась забезпеченість зеленими насадженнями мешканців областей. Були задіяні статистичні і порівняльні методи досліджень.

Результати досліджень та їх обговорення. Згідно статистичних даних, загальна площа зелених насаджень та насаджень обмеженого користування в Україні протягом трьох дослідних років постійно знижувалася. Дещо зростала у 2013 році площа насаджень загального користування і спеціального призначення, але у 2014 році всі площі категорій зелених насаджень знизили свої показники порівняно до 2012 року (Рис. 1).

Зібцева О. В.

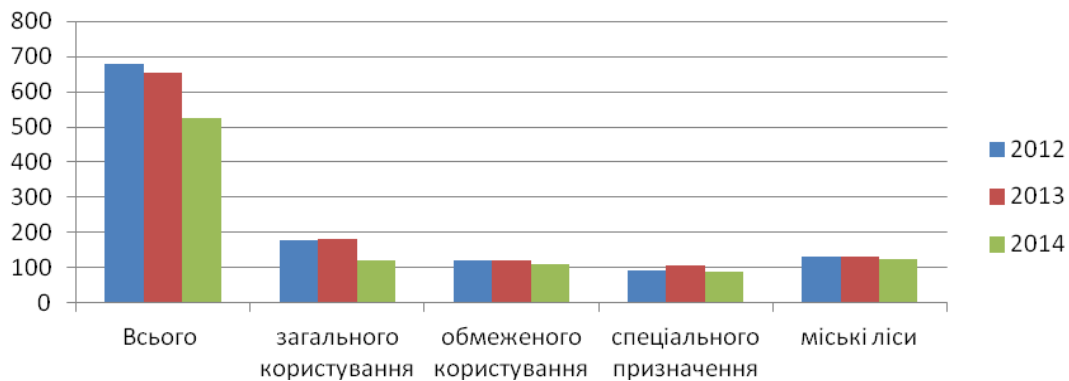

Рис. 1 Динаміка площ зелених насаджень населених місць в цілому по Україні, тис га

Упродовж 2013 року загальна площа зелених насаджень в Україні зменшилася на 27,2 тис га (Рис. 2). Незмінною залишалася загальна площа зелених насаджень у 9 областях: Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Івано-Франківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській і Чернігівській. Дещо збільшилася (максимально на 2,6 тис га у Миколаївській, 1,8 тис га у Запорізькій і 1,3 тис га у Харківській) загальна площа зелених насаджень у 10 областях, зменшилася – у Криму (на 5,9 тис га) і 5 областях: Львівській (на 20 тис га), Донецькій (на 8,1 тис га), Київській (на 76,6 га), Рівненській (на 28,1 га), Сумській (на 11,4 га).

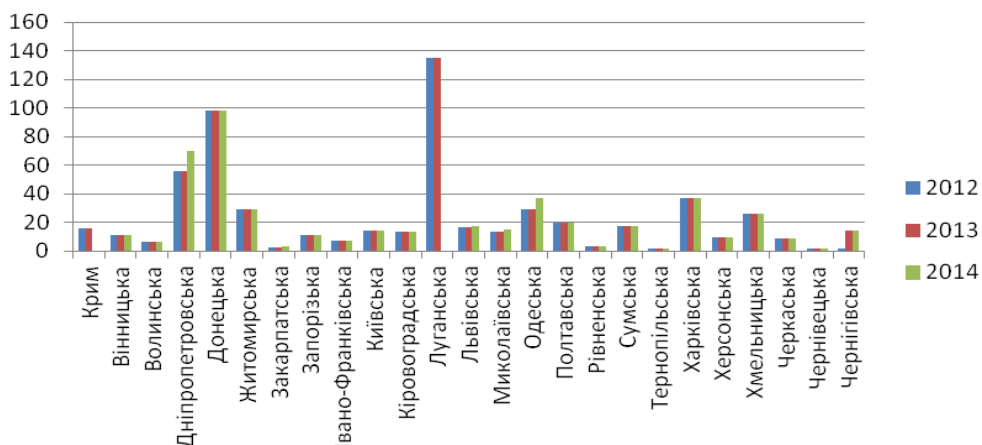

Рис. 2. Динаміка площ зелених насаджень населених місць в розрізі адміністративних областей, тис га

Зібцева О. В.

Міських лісів не значиться на території населених пунктів шести областей (Херсонській, Тернопільській, Кіровоградській, Київській, Закарпатській, Волинській) та в Криму (Рис. 3). Найбільша їх кількість (відповідно 35,59; 21,61 і 13,99 тис га) зосереджена в Донецькій, Житомирській і Харківській областях. У дев'яти областях кількість міських лісів не досягає 1 тис га, у п'яти – коливається в межах від 1 до 8,5 тис га. Позитивної динаміки не виявлено в жодній з областей. Натомість за 2014 рік вдвічі знизилася площа міських лісів у Дніпропетровській області.

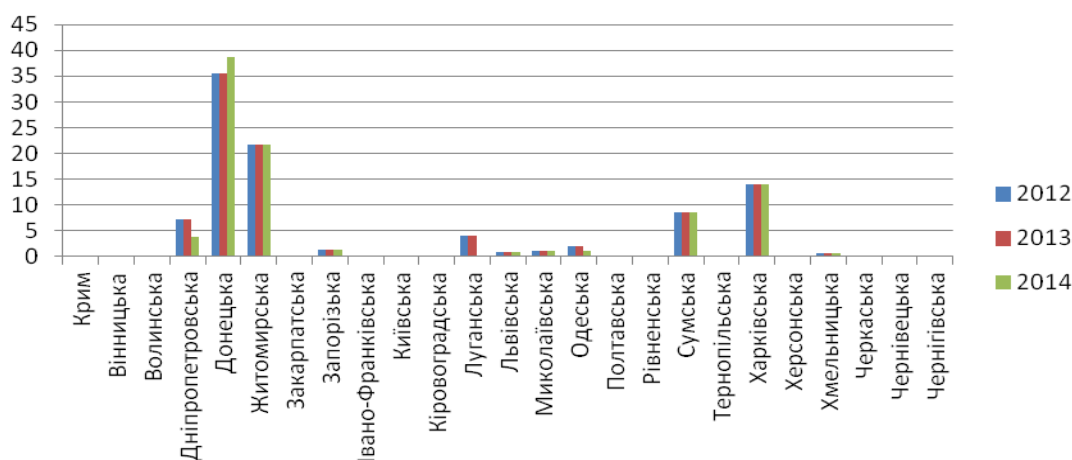

Рис. 3. Динаміка площ міських лісів, тис га

Площа зелених насаджень загального користування в Україні зросла за 2013 рік на 4,4 тис га. Незмінною вона залишалася в 7 областях, зросла – в 11 областях (максимально – на 15,5 тис га – у Луганській, без видимих причин, на 696 га – у Київській за рахунок інших об'єктів благоустрою, на 648 га – у Миколаївській, переважно за рахунок скверів і на 447 га – у Хмельницькій за рахунок парків та інших об'єктів). Знизилася площа зелених насаджень загального користування у Криму (на 9,2 тис га за рахунок парків), Харківській області (на 1,5 тис га за рахунок парків та інших об'єктів), Донецькій (на 1,3 тис га), Львівській (на 622 га за рахунок парків і скверів), Одеській (на 251 га за рахунок інших об'єктів благоустрою), а також у Рівненській, Сумській областях.

У розрізі адміністративних областей максимальною кількістю зелених насаджень загального користування, а завдяки цьому і загальною площею всіх

Зібцева О. В.

зелених насаджень відзначалася Луганська область, на яку припадало в 2012 році 21,8, а в 2013 році – 29,9 % всіх насаджень загального користування в Україні (рис. 4). Даних за 2014 рік по Луганщині немає. Друге місце (11,6 % у 2012 і 10,6 % у 2013 році) належить Донецькій області, третє (відповідно 8,7 і 7,6 %) – Харківській. Крім перерахованих, понад 4 % зелених насаджень загального користування зосереджено також у Дніпропетровській, Запорізькій і Полтавській областях. Менше 1 % зелених насаджень загального користування (від 0,2 до 0,7 %) зосереджено в Закарпатській (0,2 %), Рівненській, Тернопільській, Херсонській і Чернівецькій (0,3 %) областях.

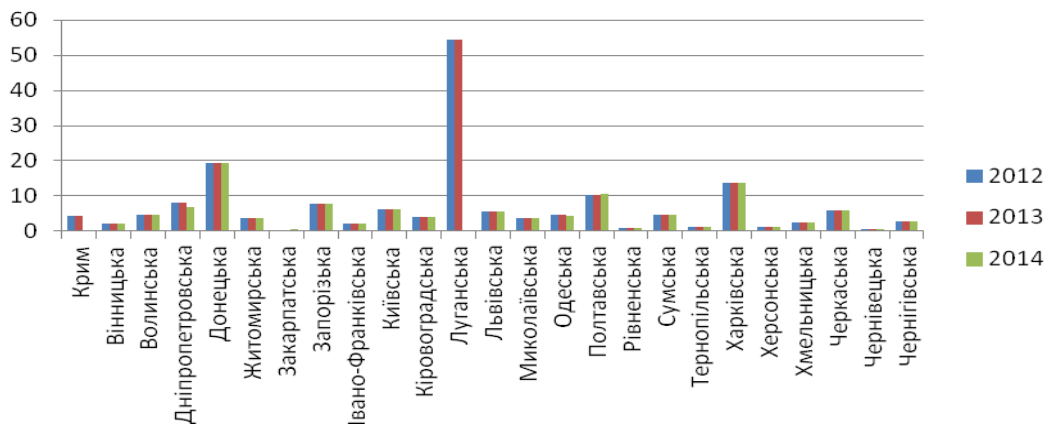

Рис. 4. Динаміка площ зелених насаджень загального користування в розрізі адміністративних областей, тис га

Парки культури і відпочинку в структурі зелених насаджень загального користування переважають у Чернівецькій (67,6 %) і Тернопільській (52,9 %) областях, вагомо представлені в структурі Івано-Франківської (33,7 %), Запорізької, Рівненської і Черкаської областей (біля 20 %)(рис. 5).

Зібцева О. В.

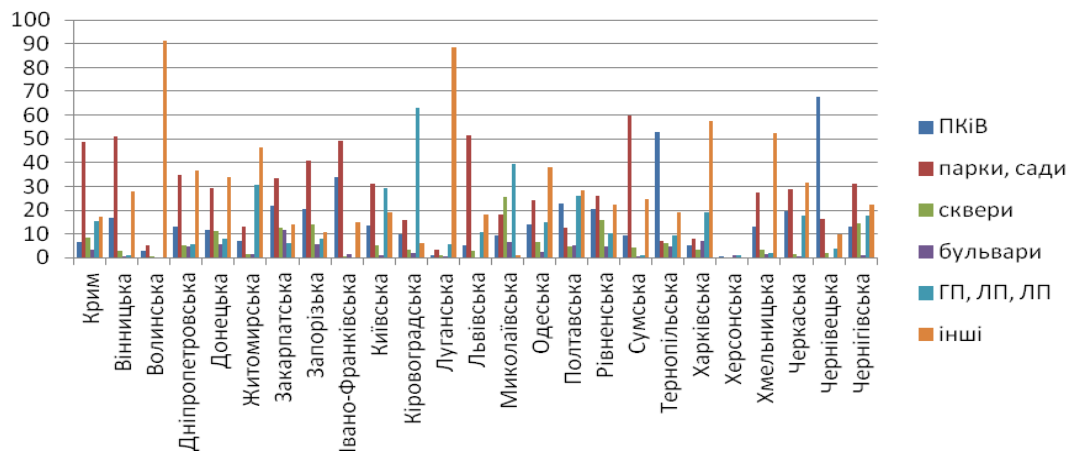

Рис. 5. Структура зелених насаджень загального користування в розрізі адміністративних областей на 2013 рік, %

Парки міські, районні, сади житлових районів переважають у структурі зелених насаджень загального користування Сумської (59,8 %), Львівської, Вінницької, Івано-Франківської областей. Сквери найбільш поширені у структурі Миколаївської області (25,8 %). Питома частка набережних і бульварів коливається в межах від 0 (Чернівецька) до 11,9 % у Закарпатській області.

Найбільш представлені лісо-, луго- і гідропакети у Кіровоградській області (63,2 % площі насаджень загального користування), Миколаївській (39,3 %), Житомирській (30,8 %), Київській (29,5 %), Полтавській (26,1 %) областях. Категорія «інші насадження» переважає в структурі насаджень загального користування Волинської (91,5 %), Луганської (88,6 %), Харківської (57,4 %), Хмельницької (52,5 %), а також Житомирської, Дніпропетровської, Донецької, Одеської, Полтавської, Черкаської областей.

Зелені насадження обмеженого користування (рис. 6) більше поширені у Донецькій і Дніпропетровській областях (відповідно 19,2 і 14,1 % від їх загальної кількості в країні). У решті областей їх розподіл коливається від 0,2 і 0,3 % у Тернопільській і Чернівецькій до 7,1 і 6,6 % у Київській і Вінницькій.

Зібцева О. В.

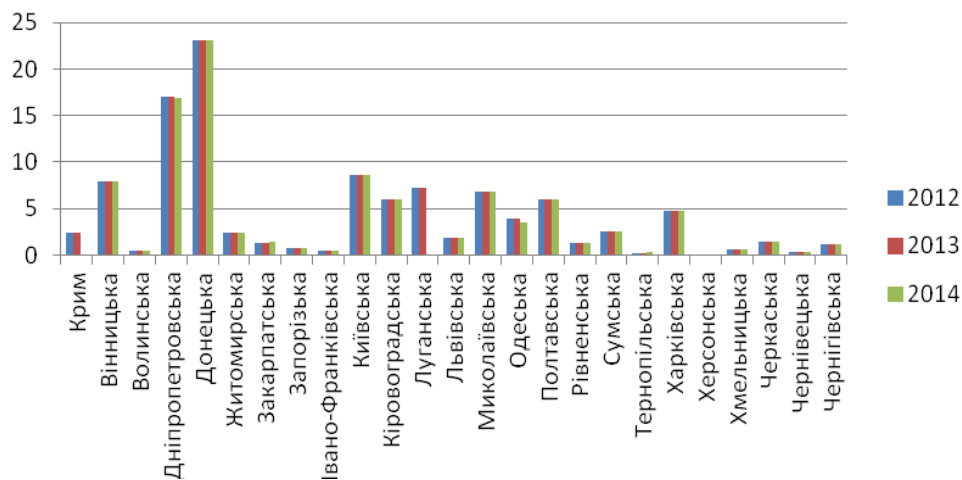

Рис. 6. Динаміка площ зелених насаджень обмеженого користування в розрізі адміністративних областей, тис га

Площа зелених насаджень обмеженого користування в Україні зменшилася за 2013 рік на 934 га. Незмінною вона залишалася в 12 областях, дещо збільшилася – в Криму і 8 областях (максимально – в Миколаївській – на 2,1 тис га і Львівській – на 497,4 га). Порівняно із попереднім, у 2013 році їх площа максимально скоротилася (на 3895,5 га) у Донецькій області і максимально зросла (на 2057,8 га) у Миколаївській. Зниження площ зелених насаджень обмеженого користування відбулося переважно за рахунок житлових районів, промислових підприємств та інших насаджень. Виділяється на загальному тлі скорочення за 2013 рік зелених насаджень у Львівській області: на 239,5 га у житлових районах, на 116,2 га у дошкільних закладах, на 212,1 га у закладах освіти і на 4748 га у закладах охорони здоров'я.

Найбільша кількість зелених насаджень спеціального призначення (Рис. 7) зосереджена у Дніпропетровській області (21442,6 га або 20 % від їх загальної кількості по Україні), Донецькій (17,2 %), Одеській (10,4 %). У решті областей зосереджено від 0,2 (Чернівецька) до 8,8 % (Луганська).

Зібцева О. В.

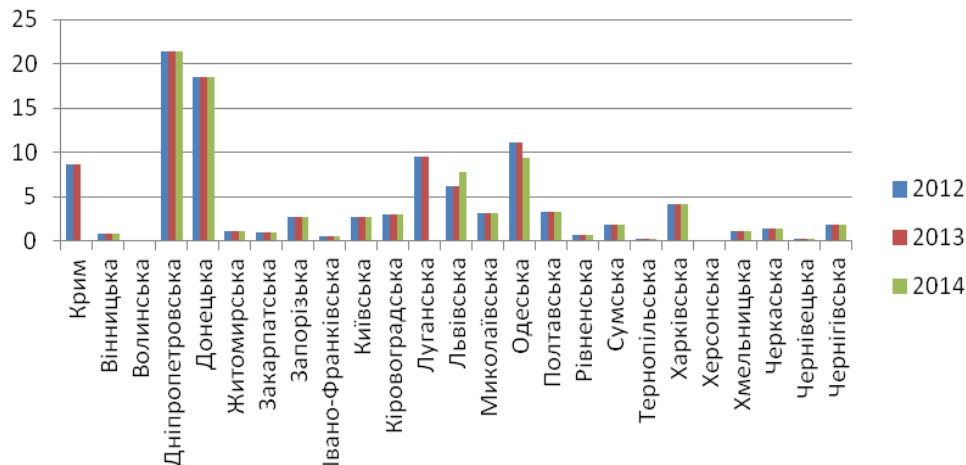

Рис. 7. Динаміка площ зелених насаджень спеціального призначення в розрізі адміністративних областей, тис га

У межах цієї категорії насаджень вуличне озеленення складає від 11,9 % (Луганщина) і 19,4 % (Крим) до 70,4 % (Київська) і 82,6-82,7 % (Закарпатська і Харківська області). На частку санітарно-захисних зон припадає від 1,2 % у Львівській області до понад 70 % у Чернівецькій та Івано-Франківській і 67,3 % у Вінницькій. До інших у цій категорії насаджень віднесено від 0,1 % в Івано-Франківській і 0,3 % у Черкаській до 75,2 % у Львівській і 67,4 % у Криму.

Площа зелених насаджень спеціального призначення в Україні за 2013 рік зросла на 10,2 тис га, хоча площа санітарно-захисних зон знизилася на 3,4 тис га. Площа інших насаджень зросла на 7,7 тис га, зокрема на 4,7 тис га у Львівській області.

На рисунку 8 наведена забезпеченість мешканців областей всіма зеленими насадженнями і зеленими насадженнями загального користування в порядку зниження значення останнього показника.

Зібцева О. В.

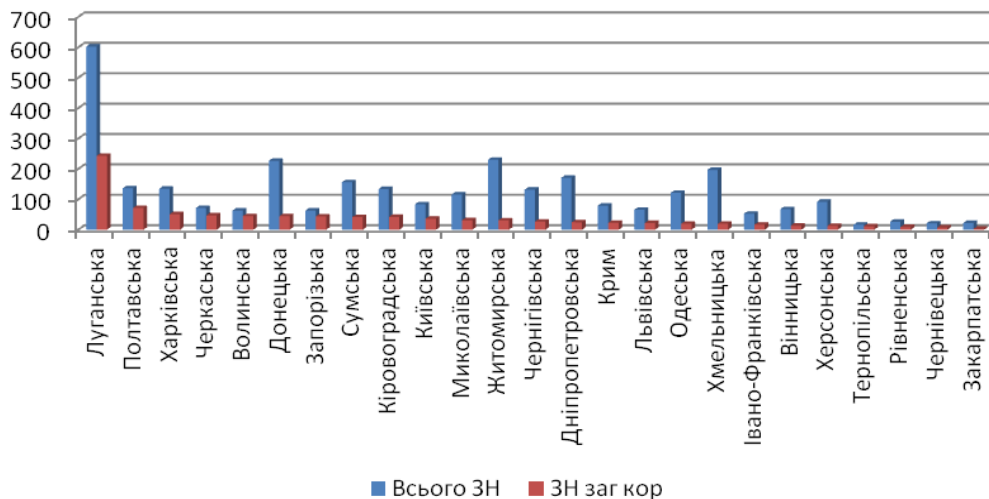

Рис. 8. Забезпеченість зеленими насадженнями, м²/люд

Забезпеченість зеленими насадженнями вкрай нерівномірна: коливається від 602,3 м²/люд у Луганській, 226,4 у Донецькій і 196,6 у Хмельницькій до 20,7 у Чернівецькій і 16,3 у Тернопільській області. Кореляція між кількістю мешканців області і кількістю зелених насаджень загального користування невисока ($r = 0,443$), коливається від 242,8 м²/люд у Луганській, 71,5 у Полтавській, 50,7 у Харківській до 6,9 у Чернівецькій і 3,2 у Закарпатській області, що явно недостатньо.

Висновки і перспективи подальших досліджень

1. Порівняно з попереднім у 2013 році загальна площа зелених насаджень у населених місцях України зменшилася на 27,2 тис га. У 2014 році площі всіх категорій зелених насаджень знизились порівняно до 2012 року.

2. Максимальна наявність зелених насаджень загального користування і загальна площа всіх зелених насаджень спостерігалась у Луганській області, на яку в 2013 році припадало 29,9 % всіх насаджень загального користування в Україні. Найменше (0,2-0,3 %) зелених насаджень загального користування зосереджено у Закарпатській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській і Чернівецькій областях.

Зібцева О. В.

3. Найбільша площа зелених насаджень обмеженого користування сконцентрована у Донецькій та Дніпропетровській областях (відповідно 19,2 і 14,1 % від їх загальної площі в країні).

4. Найбільша кількість зелених насаджень спеціального призначення зосереджена у Дніпропетровській, Донецькій і Одеській областях (відповідно 20; 17,2 і 10,4 % від їх загальної площі в Україні).

5. Забезпеченість населення зеленими насадженнями по областях нерівномірна і різниться в десятки разів. Розглянута ситуація наводить на думку про нагальну потребу в поверненні до професійної розробки перспективних планів комплексного озеленення країни. Вважаємо за доцільне включення зеленого будівництва в природоохоронну структуру, втім, як і лісового господарства.

Список літератури

1. Бурак О. М. Проблеми і перспективи розвитку сфери озеленення в Україні. – Режим доступу: www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/141.pdf

2. Васютинська К. А. Просторова модель системи озеленення міста Одеса на основі функціональності зелених рослин / Васютинська К. А., Макаров О. В., Жданюк І. В. – Режим доступу: <http://kxtp.kpi.ua/common/msct-2016-231-234.pdf>

3. Європейський досвід зеленого благоустрою / Україна комунальна. – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/publication/one/jevropejskj-dosvd-zelenogo-blagoustroju-33866>

4. Стан сфери зеленого господарства за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/zhkh/Blahoustriteriy/stansferi-zelenogogospodarstvaza2013rik127145/>

5. Толкаченко О. В. Правове регулювання озеленення населених пунктів в Україні / Толкаченко О. В. – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4850/1/154-160.pdf>

6. Baucan-Levent T., Vreeker R., Nijkamp P. Multidimensional Evaluation of Urban Green Spaces: A Comparative Study on European Cities. – Available at: <http://dare.uvu.vu.nl/bitstream/1871/8928/1/20040017.pdf>

References

1. Burak E. N. (2014). Problemy I perspektivy rozvitku sfery ozelenennya v Ukraini [Problems and prospects of greenery planting sphere development in Ukraine]. – Available at: www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/141.pdf

Зібцева О. В.

2. Vasiutynska K., Makarov A., Zhdanyuk I. (2016). Prostorova model sistemy ozelenennya mista Odesy na osnovi funktsionalnosti zelenih roslin [The spatial model of urban greening system of Odessa city are based on functionality of green plants]. – Available at: <http://kxtp.kpi.ua/common/msct-2016-231-234.pdf>

3. Yevropeyskiy dosvid zelenogo blagoustrou [The European experience of green landscaping]. Available at: <http://jkg-portal.com.ua/publication/one/jevropejskj-dosvd-zelenogo-blagoustroju-33866>

4. Stan sfery zelenogo gospodarstva za 2013 rik. Available at: <http://old.minregion.gov.ua/zhkh/Blahoustritoryy/stansferizelenogogospodarstvaza-2013rik127145/>

5. Tolkachenko O. V. (2012) Pravove reguluvannya ozelenennya naselenih punktiv v Ukraini [Legal regulation of greenery of settlements in Ukraine]. Available at: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4850/1/154-160.pdf>

6. Baycan-Levent T., Vreeker R., Nijkamp P. (2004). Multidimensional Evaluation of Urban Green Spaces: A Comparative Study on European Cities. Available at: <http://dare.uvu.nl/bitstream/1871/8928/1/20040017.pdf>

ДИНАМИКА ПЛОЩАДЕЙ ЗЕЛЕННЫХ НАСАЖДЕНИЙ В НАСЕЛЕННЫХ ПУНКТАХ УКРАИНЫ

О. В. Зибцева

***Аннотация.** Исследован удельный вес и динамика площадей зеленых насаждений населенных пунктов, как в целом, так и отдельных категорий - городских лесов, зеленых насаждений общего пользования, ограниченного пользования и специального назначения в целом по Украине, а также в разрезе административных областей. Работа выполнена на основе данных статистической отчетности «Зеленое хозяйство» за 2012-2014 годы.*

В течение 2013 года общая площадь зеленых насаждений в Украине уменьшилась на 27,2 тыс га. В 2014 году все категории зеленых насаждений снизили свои площади по сравнению с 2012 годом. В разрезе административных областей максимальной общей площадью всех зеленых насаждений и зеленых насаждений общего пользования отмечалась Луганская область, на которую в 2013 году приходилось 29,9 % всех насаждений общего пользования в Украине. Меньше всего (0,2-0,3 %) зеленых насаждений общего пользования сосредоточено в Закарпатской, Ровенской, Тернопольской, Херсонской и Черновицкой областях. Зеленые насаждения ограниченного пользования больше распространены в Донецкой и Днепропетровской областях (соответственно 19,2 и 14,1 %). Наибольшее количество зеленых насаждений специального назначения сосредоточено в Днепропетровской, Донецкой и Одесской областях (соответственно 20, 17,2 и 10,4 % от их общего количества в Украине).

***Ключевые слова:** площадь, зеленые насаждения общего пользования, ограниченного пользования, специального назначения, городские леса*

DINAMICS OF GREEN SPACES IN THE SETTLEMENTS OF UKRAINE

O. V. Zibtseva

Abstract. *The proportion and dynamics of green spaces areas of settlements, both general and specific categories - urban forests, green spaces for general use, for limited use and for special purposes in the whole by Ukraine, but also in terms of the administrative regions have been studied. The work was carried out on the basis of statistical reporting "green economy" for the 2012-2014 years.*

During the 2013 the total area of green spaces in the Ukraine was decreased by 27.2 thousand. ha. In the 2014, all categories of green spaces lowered their area compared to the 2012. In the context of administrative regions maximum total area of green spaces and green spaces of common use were observed Lugansk region, in which in the 2013 accounted for 29.9 % of all green spaces of public use in the Ukraine. The smallest (0.2-0.3%) of public green spaces are concentrated in Zakarpattia, Rivne, Ternopil, Kherson and Chernivtsi regions. Green spaces of limited use more frequently in Donetsk and Dnipropetrovsk regions (respectively 19.2 and 14.1 %). The largest quantity of green spaces for special purposes concentrated in Dnipropetrovsk, Donetsk and Odessa regions (respectively 20, 17.2 and 10.4 % of the total in Ukraine).

Keywords: *area, green spaces of public use, of limited use, for special purposes, urban forests*